

PERTSONAIA

ALDA FACIO

«Feminismoak bizitza salbatu dit»

“... gehiegi luzatzen diren salbuespen egoeratarako emergentziazko planak”.

| SUSTRAI COLINA |

Argazkiak: Dani Blanco

New York. 1960ko hamarkada bukaera. Emakumeen eskubideen aldeko manifestazioak. Zu.

Mugimendu sineskor bezain idealista bateko kide apasionatua nintzen eta mundua aldatzera gindoazen. Ez ginen haize-alde ari, erakunde askok gutxiesten gintuzten, erakuntzako langileek jipoitzen... Baina aferak aurrera soilik egin zezakeelakoan geunden. Azken hamarkadek, ordea, atzeraldiak mehatxuka dauzkagula irakatsi digute, gutxi

behar dela lorpenak komunitate behera botatzeko. Zentzu horretan, orduko feminismoa argiagoa zen, gardenagoa. Mugimenduentzako oinarritzako lanabesak izango ziren feminismoen teorien azterketa eta transmisioa genituen xede, ez egileek bakarrik ulertzen dituzten egungo ikerketa elitistak. Hanka-sartzea izan da teoria hari mataza askagaitz bihurtzeraino akademizatzea. Edozein emakumek, unibertsitatea inoiz

zapaldu ez duten etxeko andreek barne, euren bizitzetan gertatzen ari dena ulertu eta aldatzeko giltzak ematen dituzten lanak behar ditugu.

Giltzak atea zabaldu eta aurrera egiteko dira, motorra martxan jarri eta abiatzeko.

Oraindik ez gaude aurrerapausoen garaian, “atzeratzen ez!” aroan baizik. Are gehiago, egiteke hainbeste edukita ia ezinezkoak dira atzerapausoak. Zinez arriskutsutzat gauzkatenean etorriko dira erasoak eta atzeraldiak. Orain arte ez gara inorentzat arriskuak izan. Orain aldiz, NBEen estatu batzuek argi eta garbi esaten dute ez dutela gizon-emakumeen arteko berdintasunean sinesten, emakumeek gizonezkoen meneko behar dutela. Gero eta estatu gehiagok azpimarratzen dute pertsona batek agindu behar duela familian, pertsona batek komunitatean, pertsona batek herrian, pertsona batek estatuan... Eta pertsona batek diotenean uler bedi gizon batek. Orain gutxi leporatu zidan Pakistango enbaxadoreak emakumeen aurka indarkeria feministon asmakizuna zela gizonezkoek jendartearen duten posizioa ahultzeko. Orain arte ez zen inor halakorik irado-

NORTASUN AGIRIA

Alda Facio. Genero eta emakumeen eskubideen alorrean nazioarteko aditu nagusietakoa da legelari, idazle eta militante feminista kostarrikarra. CEDAW-ko (Emakumeen aurkako diskriminazio mota guztiak deuseztatzeko batzordea) hizlari berezia da, eta NBEko idazkari nagusiaren emakumeen kontrako indarkeriari buruzko aholkulari izana. Sari anitzen irabazle, herrialde askotan unibertsitateko irakasle, zenbait legeren egile, eta lehendakari eta lehen dama batzuen diskurtsoak idazteaz gain, *Sobre patriarcas, jerarcas, patrones, y otros varones eta Cuando el género suena, cambios trae* liburuak idatzi ditu.

kitzera ausartzen. Orain bai. Zergatik? Arriskutsutzat gauzkatelako eta arriskuak gure baitan gordetzen diren egia mingarrienak azaltzen dituelako.

Azaleratu liteke jendarte feminista bat kapitalismoaren baitan?

Kapitalismoa patriarkatuaren seme nagusia den heinean, ez. Patriarkaturik gabeko kapitalismoa ezinezkoa denez, kapitalismoaren eta feminismoaren baloreak kontrajarriak dira.

Patriarkatua da munduko lehen dominazio mota. Hala, gizaki batzuk beste batzuen gaitetik jaiotzen dira eta euren nagusitasuna bermatzeko sortzen dituzte egitura zein lege guztiak. Hortik datoz gainontzeko desberdintasun guztiak: klase sozialetan oinarrituak, azal kolorearen arabekoak, sexualitateari loturikoak... Gauzak zer diren, kapitalismoaren teorien emakumeok ez gara existitzen, baina patriarkatua bezain sistema anker eta sotila ezingo litzateke mantendu botere guneetan emakumeen inolako presentziarik ez balego. Emakumeek boteretik ez dutela edo boterera heltzeko direnak eta bi egin behar dituztela salatzen baduzu, Merkel, Lagarde eta abarren adibideekin jotzen dizute zaplaztekoa.

Hatzarekin ilargia seinalatu eta batzuek hatza ikusiko dute beti.

Ez dutelako ilargia ikusi nahi! Emakumeek patriarkatuaren baitan dituzten botereak oso gaiztoak dira. Esaterako, amaren boterea. Ama da hurrei kultura transmititzen diena, eta ondorioz, bere buruari harrika eginez, patriarkatua transmititzen duena. Botereak ez dio patriarkala izateari uzten emakumeen esku egoteagatik. Begira Indian, emakume asko eta asko euren amaginarrebek dituzte

erailtzen. Ez dute euren mesedetan egiten, ordea, euren semeen alde baizik. Zeharo manipulatzaila baita patriarkatua, emakumeenganako epai irizpide zorrotzagoak inposatzeko bezain ankerra. Costa Rican emakume bat izan genuen lehendakari. Historiako desastre handiena zela zioen jendeak. Egia da desastre bat zela, neoliberal hutsa, baina bere aurrekoak eta aurrekoaren aurrekoak egin zutena egin zuen, ez gehiago, ez gutxiago. Gizonezko agintari bat zitala eta zikoitza izan daitekeela onartuta daukagu, emakume agintari zital eta zikoitza historiako desastre handiena da.

Giza-harremanak, jendarte antolaketa, hizkuntza auziak... Dena da boterea?

Botere harremanak daude gaitz guztien oinarrian. Hala, botere harremanak aztertu eta ulertzea ez da sare bat nola ehuntzen den ikertzea soilik, nork eta noren mesedetan saretzen duen agerraraztea baizik. Gaia zentzuz lantzen duen edonor jabetuko da gero eta boteretsu gutxiago dagoela gero eta botere gehiagorekin. Esaterako, Carlos Slim enpresariak nire herrialdeak baino diru gehiago du. Ondorioz, berak erabakitzen du zer egin daitekeen eta zer ez, zer den garrantzitsua, zerk duen lehentasuna, zer inportatu

Maiatzak 17, Igandea, Usurbilgo Sagardo Eguna

Zatoz Usurbilgo sagardo egunaz gozatzera!

SAIIZAR

Sagardotegia

Sagardotegiko erreserbak: **943 37 39 95**

(Igande gaua eta astelehena eguerdian itxita)

www.sidrassaizar.com

Menuak
24 €-tik 28 €-tara

daitekeen, nolako lan baldintzak behar diren... Gizon horrek demokraziaren itxura guztiak zainduko ditu, baina nirea bezalako herrialde txikietan doministiku batekin alda dezake legea. Okerrena da miretsia dela, jende xeheak gurtua, eta aurpegia garbitzeko fundazio bati limosna ematea aski du heroi bihurtzeko. Horretaraino erotu da mundua. Nola uler daiteke, bestela, norbanako baten aberastasunak mugarik ez izatea? Pertsona batek lege ez luke hein batetik gorako dirutzarik ukan behar. Hori azaltzean, alta, ikasleak asaldatu egiten zaizkit, erotuta dagoena ni naizela diote.

Nolakoa litzateke mundua emakumeek pentsatua balitz?

Oso ezberdin ikusten da mundua noizbait norbait zaintzea tokatu bazaizu. Mundu patriarkatuan monumentuak egiten zaizkie gerran hil direnei, baina ez etorkizuneko belaunaldiak bizirik mantendu dituztenei. Horregatik, ziur nago mundua emakumeen esku utzi balitz, zaintza baloratuagoa eta oinarritzkoagoa izango litzatekeela denon

AZKEN HITZA

Erljioak

“Munduko bost erlijio nagusienetarik bakar bat ez dago gizon-emakumeen arteko berdintasunaren alde. Are okerrago, oinarrian gizonaren menpeko rola banatzen zaio emakumeari. Hala, argiki aldarrikatuz edo era sotilagoan, denek dute emakumearen gorputza eta erabakia kontrolatzea xede”.

bizitzetan. Orain arte asko arduratu gara produkzio materialaz, baina oso gutxi erreprodukzio humanoaz. Oraindik orain, haur bat ekarri eta hezteak parentesia edo eten bat suposatzen du askorentzat. Are okerrago, patriarkatu kapitalista honek zaintza lana tuntunen lana dela sinetsarazi digu, garrantzitsua karrera bat atera, dirua irabazi eta gailu elektroniko andana edukitzea dela. Hori ezin da legeekin soilik aldatu, mentalitate eta jarrera aldaketa behar da. Jakina da lapitzak ez duela nobela idazten, baina arkatzik gabe ez dago nobelarik. Erabili beharreko lanabesak dira legeak, zapaltzaileak diren neurri berean izan baitaitezke askatzaileak.

Diskriminazio positiboaz ari zara?

Hainbesteko desberdintasunak ez dira berez berdintzen, kanpotik eragin beharra dago. Esaterako, Amerikako Estatu Batuetan, diskriminazio positiborik gabe ez legoke zurien eta beltzen arteko berdintasunik. Diskriminazio positiboak berdintasuna azkartu egiten du, bidea sasiz garbitu. Arazoa da diskriminazio positiboak posizio pribilegiatuan edo boterean daudenen aurkako neurriak direla sinetsaraztea lortu duela sistemak. Costa Rican, 1982an, kongresuaren %50a emakumezkoa izan zedin kuotak exijitzen hasi ginenean, “dena nahi dugu!” leporatzen ziguten. “Dena ez, erdia bakarrik” erantzuten nuen nik, baina dena edukitzera ohituta dagoenari erdia laga beharra dena uztea iruditzen zaio. Nola ulerrazten zaio gizonezko bati egin dezakeen onena bere lekua uztea dela? Berdintasunean zinez sinestea pribilegioak askatzea da, munduarentzat hobe dena zuretzat ere hobe dela jabetzea.

Berdintasun ezak indarkeria dakar.

Eta gizon-emakumeen arteko berdintasun ezak genero indarkeria. Misoginia dagoeno, batzuen biziak besteenak baino gehiago balio dueno, ez dago miraririk. Noren heriotzekin zabaltzen dira albistegiak? Zer-

gatik dira batzuen heriotzak beti hamabosgarren albiste? *50 shades of Grey* filmean erotizatzeraino naturalizatzen da indarkeria. Kasualitatea, lege batzuek biolentzia debekatzen eta zigortzen dutenean bihurtu da erotikoa indarkeria. Patriarkatua etengabe moldatzen da egoera berrietara. Legeek traba egiten diotela? Indarkeria kamuflatzen saiatzen da emakumeek txartzat har ez dezaten. Zenbat aldiz entzuten da “maite nauelako jotzen nau”? Patriarkatuak ez ditu alferrik 7.000 urte. Badaki azalberritzen, badaki dena aldatzen denak berdin jarrai dezan. Emakumearen biziak, ikusmoldeak eta ekintzak gutxiago balio dutela da aldatzen ez den bakarra. Horregatik ez dute legeek sekula emakumea behar bezala babesten. Horregatik eragin behar da heziketan eta kultura aldaketan.

Behetik gora etorriko da aldaketa?

Aldaketa emango bada, behetik gorakoek eta goitik beherakoek norabide berean bultza behar dute. Printzipioz, idealak litzateke aldaketa behetik gorakoa izatea, baina horretarako erakundeek emakume mugimenduak sustatu eta babestu behar dituzte. Esaterako, erakundeei dagokie hedabideei belarritik tiratzea gaia serio landuz estereotipoetatik harago irits daitezen. Noiz ohartuko dira estereotipo horiek direla emakumeen aurkako bortxaren eragile? Adierazpen askatasunaren aurka biraoka aritza leporatuko didate, baina noiztik da adierazpen askatasuna bizia bera baino garrantzitsuagoa? Zenbat negozio eredu ezkutatzan da adierazpen askatasunaren moztarpea? Noren buruan sartzen da herrialde gehienetako indarkeria matxistari buruzko artikuluetan erruaren zati bat emakumeari egozte? Horrelako ereduak ez da harriztekoa jendea “emakume” edo “feminismo” hitzekin berehala enpatxatzea. Dena begi androzentristetatik ikustera ohitu denari, gai hauetan sakontzeak, ezagutzen ez duenari

buruz irakurtzeak suposatzen dion nagia eragiten dio. Nik, ordea, patriarkatua desagertzen den egunean soilik utziko diot feminismoaz hitz egiteari. Patriarkatuak emakumeak hiltzen eta zapaltzen ditueno, eta gizonezko askoren bizitza izorratzen dueno, ez dago bakerik.

Justiziari generoaren betaurrekoekin so eginez ikusten da bakea?

Generoaren betaurrekoekin ez da gizon-emakumeen arteko tratua ezberdintasuna soilik ikusten, gizakiaren molde dominatzailetan ez dauden aldeko justizia baizik. Noiz pentsatuko du justiziak burokrasia kontuak egitera doanari haurtzaindegia eskaini behar diola? Huskeria dirudi, baina haurra non utzi ez badu, nola jarriko du salaketa emakume batek? Gauza bera legeekin. Orintsu arte legeek ez zioten deus emakumeen aurkako indarkeriaz, biktimek ez zuten zeresanik auzian. Zergatik? Legeak gizonezkoek egiten zituztelako! Sekulako borroken ondorioz aurrerapausoak eman dira, baina hala ere, oraindik ez daukagu lege idealik, denek dute arrasto androzentrista bat. Horri aurre egiteko ezinbestekoa da emakumeon ahalduntzea. Alabaina, ahalduntzea ez da helburu bat, bide bat baizik. Eskubide baten alde borrokatzeak ahalduntzen gaitu, eskubide hori mantentzeak ahalduntzen gaitu, gure bizitzari buruz guk geuk erabakitzeak ahalduntzen gaitu. Ahalduntzea emakumeon baitako arnas bat da, ez zerutik datorren ezer.

Arnasa ahalduntzeko, feminismoaz hitz egin beharrean ez al litzateke feminismoaz aritu behar?

Inork ez dezala pentsa feminista guztiok sinesmen berak ditugunik, arazoari irtenbide berdinak aurreikusten dizkiogunik. Bereizketarik ezak argi eta garbi frogatzen du gure jatorri, kultura eta mundu ikuskera ezberdinak ez direla aintzat hartzen, ez gauzkatela gizaki bakantzat, oraindik ere 25 emakume 50 titi garena. Arazoa da alde guztietatik garena galtzaile. Gure arteko diferentziak azpimarratuz gero gure artean ezin garena ados jarri nabarmentzen da, eta denak berdin agertuta gure aniztasunari egiten diogu uko. Horregatik da ezinbestekoa iparra ez galtzea, nondik gatozen eta nora goazen argi izatea. Orain urte batzuk nire hitzaldietan aho zabalka egunkaria irakurtzen egoten zirenak kongresuetan adi-adi dauzkatz orain, arrazoizko argumentuez gain lehen ez genituen argumentu juridikoak ditugu alde... Feminismoa ez da gauetik goizerako iraultza, baina niri bizitza salbatu dit. ■

INAKIBEREZIARTUA
Enbalajeak · Biltegiatzea eta Logistika · Zerra eta eraikuntza

25 urte baino gehiago paketatze industrialaren sektorean

Jauregi auzoa, 75 · HERNANI · (Gipuzkoa) · ☎ 943 552 828
www.inakibereziartua.com · mjm@inakibereziartua.com